

ZPRÁVY Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Nad institutem korunního svědka

Zpráva o odborném semináři konaném dne 6. února 2003 na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni

Jana Zezulová*

Katedra trestního práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni uspořádala dne 6. února 2003 u příležitosti desátého výročí založení Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni odborný pracovní seminář na téma **Institut korunního svědka**.

Odborný seminář si vzhledem ke složitosti dané problematiky nekladl za cíl vyřešení klíčových otázek, ale zaměřil se na objasnění podstaty a smyslu institutu korunního svědka.

Program odborného semináře zahájila a celý jeho průběh moderovala **doc. JUDr. Helena Válková, Csc.**, vedoucí katedry trestního práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, která v úvodu semináře vzpomenula desáté výročí založení Právnické fakulty a dále účastníky semináře podrobně seznámila s dopoledním a odpoledním programem pracovního semináře, jehož obsahem se stal návrh zákona o korunním svědkovi (návrh vypracovalo ministerstvo vnitra).

V průběhu dopoledního bloku zazněly čtyři příspěvky, které podle svého obsahu prezentovaly různé pohledy možné reakce justice na institut korunního svědka.

Kpt. JUDr. Jiří Trojáček (Policie ČR) ve svém příspěvku pojednal o problematice korunního svědka z pohledu policie. Označil dané téma za důležité a přínosné, podal výklad o tom, k čemu má navržená právní úprava sloužit a konstatoval, že je nezbytně nutné rozšířit již dané instituty o další, jímž je právě institut korunního svědka. Referující ve svém vystoupení zmínil zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, jakož i ustanovení trestního řádu, dále maďarskou, polskou a německou právní úpravu institutu korunního svědka, Palermskou úmluvu OSN z prosince 2000 a resoluci Rady Evropy z roku 1996. Referující vyslovil podporu přijetí předloženého návrhu zákona o korunním svědkovi.

JUDr. František Púry, soudce Nejvyššího soudu ČR, ve svém příspěvku podal několik poznámek k in-

stitutu korunního svědka a prezentoval určité myšlenky a problémy s institutem spjaté. Uvedl, že organizovaná kriminalita používá specifické způsoby páchaní trestné činnosti a korunního svědka označil za jeden ze stěžejních institutů v boji proti organizované kriminalitě. Ve svém vystoupení se zabýval vymezením pojmu korunní svědek (pachatel určitého trestného činu, jemuž je dán příslib beztrestnosti, či mírnějšího potrestání, pokud výpovědí přispěje k odhalování organizované kriminality). Poukázal i na dvojí rozměr institutu korunního svědka, a to z pohledu hmotněprávního a procesněprávního. V souvislosti s navrženým institutem zmínil dvě základní zásady trestního řízení – zásadu legality a oficiality. Referující se zabýval i situací, v níž bude korunní svědek vypovídat jako utajený svědek a v návaznosti na to poukázal na čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i na související judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. V neposlední řadě otevřel i problém zneužití institutu korunního svědka, a to zejména v situacích, kdy dojde mezi pachatelem trestné činnosti k vyřizování účtů, poukázal i na případ účelové výpovědi korunního svědka s cílem zamlčet svůj větší podíl na trestné činnosti či na otázku msty ze strany korunního svědka. **JUDr. Púry** celkově hodnotí návrh zákona o korunním svědkovi pozitivně, podle jeho názoru jde o chvályhodnou snahu při dokazování specifických forem organizované zločinnosti. Konstatoval, že návrh by měl být předmětem dalších diskusí a vyslovil se pro úpravu institutu korunního svědka až v rámci celkové rekodifikaci trestního práva.

V rámci diskuse bylo reagováno z řad účastníků semináře na možnou kombinaci korunního svědka a anonymního svědka a na to, zda se má tato kombinace připustit, a poukázáno bylo na nebezpečí nevěrohodnosti navrženého institutu ve smyslu, že „jeden anonymní svědek nestačí k usvědčení pachatele, navíc pokud jde ještě o svědka korunního“. Zmíněna byla též i zahraniční praxe, kde ochrana korunnímu svědkovi je poskytována ex post, tedy až po složení jeho výpovědi.

* JUDr. Jana Zezulová, Ph.D., státní zástupkyně Nejvyšší státní zastupitelství v Brně

Třetím referujícím byl **JUDr. Miroslav Růžička**, státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství v Brně, který se ve svém příspěvku věnoval zejména otázce oceňování úplného doznání pachatele trestného činu z pohledu hmotného a procesního trestního práva (polehčující okolnost, ustanovení § 40 odst. 2 a 3 trestního zákona, dále instituty podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a odklony). **JUDr. Růžička** ve svém vystoupení poukázal i na problematiku ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. a na praxi státních zástupců, která nasvědčuje tomu, že ne vždy byl pochopen smysl tohoto ustanovení. Referující konstatoval, že platná právní úprava nedovoluje učinit závěr v tom smyslu, že institut korunního svědka není potřebný. V druhé části svého vystoupení se referující zamýšlel nad otázkou zavedení institutu korunního svědka do právního řádu a uvedl, že rozhodující impuls byl již učiněn zákonem č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Bylo poukázáno též na to, že daný institut představuje velký zásah do základních zásad trestního řízení, jakož i na určitou nerovnost mezi pachatelem zvláště závažných úmyslných trestných činů a pachatelem méně závažných trestných činů. Závěrem svého vystoupení **JUDr. Růžička** konstatoval, že na návrhu bude možno pracovat v dalším legislativním procesu.

Posledním referujícím dopoledního bloku byl **Dr. Paul Springer**, pre-accession advisor/judge, soudce z Německa, který působí jako poradce v rámci představných jednání ČR do EU a rovněž se podílí na procesu modernizace české justice. V úvodu svého vystoupení **Dr. Springer** zmínil zákon o korunním svědkovi, který v Německu platil od roku 1989 do roku 1999. Zákon s omezenou účinností na dobu deseti let byl přijat v souvislosti s potíráním teroristických činů. Omezená účinnost zákona souvisela s řešením, resp. s kulminací teroristických činů v Německu a jistou opatrností zákonodárce. Zákon v pěti paragrafech upravoval institut upuštění od potrestání a zmírnění trestu, taxativní výčet trestných činů, u nichž se předpokládalo využití tohoto institutu, právo zprostředkovatele nevypovídat a prekluzivní lhůty. V současné době nový návrh zákona spolkového ministerstva ztroskotal na odporu strany Zelených, který návrh označilo za „špinavý deal zločinců s právním státem“. Dále referující vysvětlil současnou úpravu a poukázal na řešení této otázky – tzv. gentlemen's agreement (dohoda soudce, státního zástupce a obhájce, charakterizovaná **Dr. Springerem** takto: „když se obžalovaný chová slušně k justici, tak se justice chová slušně k obžalovanému“). Z výsledků průzkumu, který se uskutečnil v roce 2000 vyplynulo, že u 25 případů teroristických činů a 25 případů organizované kriminality byl aplikován zákon o korunním svědkovi, u dealerství drog byl institut korunního svědka uplatněn v 6 100 případech. V další části se referující věnoval hodnocení českého návrhu zákona o korunním svědkovi. Uvedl, že plně souhlasí s jeho zaměřením, ale je osobně přesvěd-

čen, že návrh nebude aplikovatelný pro svoji obsáhlost a nepřehlednost. Dále poukázal na to, že v návrhu absentují sankce pro případ, kdy pachatel nebude spolupracovat, resp. v případě, že nedodrží úmluvu (např. obnova řízení). Poukázal též na nebezpečí přerušení řízení, kdy Evropský soud pro lidská práva judikuje, že při příliš dlouhém řízení zaniká nárok státu na potrestání pachatele, dále se vyslovil pro nutnou úpravu dalších předpisů, (např. otázku, co bude s korunním svědkem po procesu). **Dr. Springer** poté představil svůj návrh zákona o korunním svědkovi (obdobu návrhu Dolního Saska).

„Soud může snížit trest nebo od trestu upustit, pokud pachatel nebo účastník trestného činu podle §§ ... trestního zákona nebo trestného činu s tímto činem souvisejícího sám nebo prostřednictvím třetí osoby dobrovolně oznámí orgánu činnému v trestním řízení své vědomosti o skutečnostech, které mohou:

- zabránit spáchání takového trestného činu,
- pomoci objasnit takový trestný čin, pokud se na něm spolupodílel, nad rámec jeho vlastního podílu na činu nebo
- vést k dopadení pachatele nebo účastníka takového trestného činu, může příslušný soud se souhlasem státního zástupce upustit od stíhání, pokud je to v poměru k vlastnímu činu ospravedlněno významem pachatelova nebo účastníkovy sdělení obzvláště s ohledem na zabránění budoucím trestným činům.

Soud musí být o správnosti výpovědi přesvědčen.

Pro případ, že se výpověď ukáže být nepravdivou nebo pokud se nepodaří jiný trestný čin odsoudit z důvodů, které závisí na osobě pachatele nebo účastníka a za které odpovídá, je nutná úprava zákona, že soud pokračuje v řízení proti korunnímu svědkovi, bez nutnosti dalšího dokazování skutkové podstaty.“

Po vystoupení referujících z dopoledního bloku se mezi přítomnými účastníky pracovního semináře rozpoutala diskuse, týkající se např. zda by korunním svědkem měl být pachatel stejně závažné trestné činnosti, obrácená disproporce (např. kdy 27násobný vrah usvědčuje jiného z údajné korupce), úloha a pozice veřejnosti ve vztahu k institutu korunního svědka, otázka omezené účinnosti zákona o korunním svědkovi, terminologie návrhu zákona, situace v Německu, kde se zákon o omamných prostředcích ukazuje v boji proti organizovanému zločinu jako mnohem efektivnější než právní úprava o korunním svědkovi.

Odpolední blok pracovního semináře zahájil svým vystoupením **doc. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.**, vedoucí katedry trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Ve svém příspěvku se zabýval ústavním a mezinárodním pohledem na institut korunního svědka. Uvedl, že z pohledu Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod je třeba se zabývat otázkou, zda navrhovaná právní úprava

je ústavně konformní. V této souvislosti zmínil požadavek určitosti a předvídatelnosti právní úpravy. Poukázal na ustanovení § 306b odst. 1 písm. a) návrhu, který svou formulací „zcela výjimečným způsobem přispěl k objasnění...“, připouští široký výklad, což skýtá nebezpečí jeho zneužití. Dále navrhl v rámci ustanovení § 306b odst. 4 písm. b) návrhu uvést i spolupachatelství. Referující konstatoval, že návrh právní úpravy je ústavně konformní. Doc. Kratochvíl poukázal i na to, že ze znění důvodové zprávy k návrhu je patrné, že dochází k prolomení jak principů trestněprávních, tak i ústavněprávních, a to zásady kontradiktornosti řízení a zásady ústnosti. Korunní svědek může narušit kontradiktornost řízení i princip rovnosti zbraní, neboť z povahy věci asi bude důkazem obžaloby. Ostatní zásady uvedené v § 2 trestního řádu nejsou podle jeho názoru institutem korunního svědka ohroženy. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva se dané problematiky dotýká přes dokazování a práva na spravedlivý proces, zásady veřejnosti a ústnosti. Pokud se jedná o provedení korunního svědka pod utajením, je v tomto ohledu třeba respektovat požadavky judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Závěrem svého vystoupení se doc. Kratochvíl zabýval otázkou, předmětný návrh legislativně řešit dílčí novelou, pro niž hovoří doba přijetí ČR do EU či čekat až na rekodifikaci trestního práva, a to s ohledem na zásadní průlom institutu korunního svědka do trestního práva procesního. Referující se vyslovil pro novelizační řešení.

Doc. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., předseda senátu Nejvyššího soudu, člen katedry trestního práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, v úvodu svého vystoupení uvedl, že považuje institut korunního svědka za velmi kontroverzní a závěry za ne tak zcela jednoznačné. Poukázal na situaci v USA, kde je tento institut využíván jen u zločinného společenství a terorismu, předložený návrh je však rozsáhlejší, užití je předpokládáno i u majetkové trestné činnosti. Konstatoval, že trestní řád nedovoluje, aby jedna osoba měla současně postavení obviněného a svědka (za podmínky, že nedojde k vyloučení věci), což má význam z pohledu možnosti trestního stíhání za podání křivé výpovědi. Vysvětlil účelovou a transakční imunitu (USA), a poukázal na viditelný příklad k imunitě účelové (jejíž podstatou je imunita pro konkrétní trestný čin, o kterém pachatel vypovídá). Návrh zákona však přiznává pachateli imunitu u všech trestných činů, které spáchal a které nebyly odsouzeny. Ve svém vystoupení dále zmínil problematiku důsledků pravomocného přerušení trestního stíhání, dočasného odložení trestního stíhání a prohlášení o skutku. Doc. Šámal se jednoznačně vyslovil pro spojení práce na návrhu zákona s rekodifikačními pracemi.

JUDr. Pravoslav Polák, soudce Krajského soudu v Plzni, ve svém referátu označil institut korunního svědka za využitelný a potřebný z pohledu soudní praxe a pro jeho zavedení svědčí pragmatické důvody. Ve svém vystoupení se zmínil o ustanovení § 55 odst. 2

tr. ř., o zákonu o ochraně svědka, dále o ustanovení § 33 písm. k) a § 40 odst. 3 tr. z. Mezi nejčastější důkazní prostředky užívané při dokazování organizovaného zločinu zařadil institut použití agenta (§ 158e tr. ř.). Dále poukázal na to, že na základě současné právní úpravy spolupracující obviněný nedosáhne příznivějšího postavení (např. zvlášť nebezpečný recidivista). Další jeho připomínky se týkaly konkrétních ustanovení návrhu zákona.

JUDr. Věra Brázdová, státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Plzni, uvedla, že se zabývá objasňováním a odhalováním drogové trestné činnosti, zejména pak skupin působících v jiných státech. V rámci této své praxe poukázala na to, že nejslabším článkem skupiny jsou kurýři, kteří vesměs nevyužívají práva nevypovídat. Vypovídají však jen o okolnostech kurýrní cesty, ale již nevypovídají o dalších osobách, a to i přes poučení, že doznání a spolupráce je polehčující okolností. Dále poukázala na zájem vypovídat i u osob stojících výše ve skupině, avšak otázkou je, co těmto osobám můžeme za jejich výpověď nabídnout (jen polehčující okolnost). Z návrhu právní úpravy korunního svědka poukázala na povahu prohlášení obviněného o závazku ve smyslu § 306b odst. 1 písm. a) návrhu a poukázala na obdobu u § 310 tr. ř. Nastolila i otázku, zda bude mít korunní svědek právo odepřít výpověď.

V rámci následné poměrně bouřivé diskuse k některým nastíněným otázkám v rámci odpoledního bloku příspěvků zazněla i otázka, zda předložený návrh vylepšovat větu po větě nebo se dát cestou vypracování návrhu nového. Znovu byla otevřena otázka postavení obviněného a svědka a nemožnost postihu pachatele, který spáchal trestný čin a o tomto trestném činu vypovídá. Ze strany účastníků semináře bylo zdůrazněno, že korunní svědek je svědkem koruny, tzn. že jako obviněnému mu bylo přiznáno postavení svědka (ale jen za podmínky, že vypovídá), v případě, že odmítne vypovídat, přestává být korunním svědkem. I přes rozdílnost názorů na předloženou právní úpravu účastníci semináře označili institut korunního svědka za zásadně akceptovatelný prostředek v případě stavu důkazní nouze u nejzávažnější trestné činnosti.

Po ukončení diskuse **doc. JUDr. Helena Válková, CSc.** podala účastníkům pracovního semináře obsah akademického stanoviska k dané problematice. Zmíněna byla zejména otázka proporcionality, otázka subjektu, který by měl rozhodovat o užití institutu korunního svědka, návaznost či absence ustanovení či užití výrazů v návrhu zákona umožňující různý výklad a aplikaci. Pečlivě zvážena by měla být i otázka dalšího postupu – dílčí novelizace či rekodifikace trestního práva. Předkladatelům návrhu zákona o korunním svědkovi bylo doporučeno na předloženém návrhu pracovat ve spolupráci s legislativním odborem Ministerstva spravedlnosti a předlohu návrhu s ním konzultovat.

Závěrem je třeba konstatovat, že v průběhu pra-

covního semináře a po skončení připraveného programu proběhla řada obecných i dílčích diskusí a bylo zodpovězeno velké množství otázek týkajících se institutu korunního svědka.

Diskusní příspěvky všech referujících a dalších účastníků semináře budou publikovány ve sborníku, jehož vydání se předpokládá v druhé polovině tohoto roku.